

Коробка Л. М. Громадське здоров'я та його підтримання в кризових умовах: соціально-психологічний аспект / Л. М. Коробка // Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку: теорія і практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (18-19 жовтня 2018 року, м. Запоріжжя) / Запоріз. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2018. – 146 с. – С. 40–41. – 0,2 друк. арк.

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я ТА ЙОГО ПІДТРИМАННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Коробка Л. М.

канд. психол. наук, с. н. с.

Інститут соціальної та політичної
психології НАПН України

Актуальність дослідження. Громадське здоров'я є характеристикою життєдіяльності спільноти як соціального організму, а його зміцнення полягає в підвищенні благополуччя членів спільноти. Існуючі підходи до громадського здоров'я здебільшого локалізовано в сфері охорони здоров'я, освіти та орієнтовано на патогенез, ризик, пропаганду здорового способу життя. Водночас практично не акцентується увага на соціально-психологічних аспектах громадського здоров'я та його підтриманні в кризових умовах.

В дослідженні означеної проблеми спираємося на салютогенетичну концепцію (А. Antonovsky) та її основне поняття – відчуття зв'язності («sense of coherence») та визначаємо його як стрижневий елемент стану здоров'я і визначальний чинник для досягнення та підтримки громадського здоров'я; на підхід «resilience», як відновлення та підвищення благополуччя та визнання активної ролі людей у створенні здоров'я, як динамічний процес, в якому позитивна адаптація відбувається в умовах негараздів та як збереження стану благополуччя, незважаючи на негаразди (G. Bonanno, N. Garmezy, A. Masten, J. Silk); на феномені посттравматичного зростання («post-traumatic growth»), як набуття досвіду позитивних змін, які виникають у результаті боротьби з важкими життєвими кризами (В. Климчук, О. Нестерова, R. Tedeschi, L. Calhoun, P. Linley, C. Peterson, N. Park, M. Seligman) та в якому увагу сфокусовано на сильних сторонах, на ресурсах, на здатності психіки адаптуватися, справлятися

з негараздами і перетворювати їх на потенціал для змін та підвищення благополуччя.

У нашій роботі ми ставимо **мету** визначити теоретичні засади побудови соціально-психологічної моделі підтримання і зміцнення громадського здоров'я в процесі адаптації спільноти до наслідків воєнного конфлікту.

Результати аналізу проблеми. Спираючись на аналіз проблеми зазначимо, що базовою ознакою як індивідуального так і громадського здоров'я – є відчуття благополуччя. Це поняття вибрано ВООЗ як критерій здоров'я тому, що благополуччя і відчуття благополуччя є досить значущими для будь-якої людини, а його трактування, як зазначає Л. Куликов, збігаються або значною мірою схожі в різних наукових дисциплінах і в буденній свідомості. Громадське здоров'я є характеристикою життєдіяльності спільноти як соціального організму, а його підтримання і зміцнення полягає в підвищенні психологічного благополуччя членів спільноти.

Теоретичний та емпіричний аналіз проблеми дослідження психологічних стратегій адаптації спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту в процесі зміцнення громадського здоров'я дав підстави для розробки соціально-психологічної моделі підтримання і зміцнення громадського здоров'я в процесі адаптації спільноти до кризових умов життя як наслідку воєнного конфлікту.

В цій моделі зроблено акцент на посиленні відчуття зв'язності (sense of coherence), що сприятиме переходу від «орієнтації фактору ризику», коли люди мають проблеми, до «салютогенної орієнтації», в якій вони сприймають потенціал та розвивають здатність контролювати власне здоров'я та добробут. В цьому контексті, перш за все, постає питання не про те, що є факторами ризику для захворювання, та як їм запобігти, а про те, що породжує здоров'я, які основні засоби для зміцнення здоров'я, підвищення благополуччя, та як їх можна використати. Це салютогенне питання зосереджує увагу на важливості ресурсів у створенні здоров'я в контексті стресових ситуацій та кризових подій не лише на індивідуальному, а й на груповому та соціальному рівнях.

Також в цій моделі зосереджено увагу на сприянні психологічній стійкості, пружності (*resilience*), як здатності жити повноцінним і продуктивним життям попри різні обмеження; на підсиленні здатності використовувати стресову ситуацію як можливість для подальшого розвитку та досягнення більш високого рівня функціонування, тобто на посттравматичному зростанні (*post-traumatic growth*); на посиленні рефлексивних процесів та підвищенні готовності до змін.

В моделі зроблено акцент на сприянні тій чи іншій формі комунікації, спрямованій на поліпшення інформованості з питань здоров'я та набуття компетентності щодо його збереження. Компетентність із питань здоров'я передбачає пізнавальні й соціальні уміння та навички досягнення благополуччя, визначальну мотивацію і здатність людей отримувати доступ до інформації, розуміти й використовувати її так, щоб це сприяло зміцненню та підтримці здоров'я – як індивідуального, так і громадського.

Значимо, що ефективна адаптація спільноти до кризових умов в процесі зміцнення громадського здоров'я полягає у розширенні мережі зв'язків між її членами, змінах в свідомості громадян щодо самовизначення у сфері здоров'я та стосовно розвитку громади і власного життя, активізації процесів самоорганізації, громадської участі, колективних зусиль із підвищення адаптивності до наслідків воєнного конфлікту та досягнення благополуччя.

Висновки. Теоретичний та емпіричний аналіз проблеми адаптації спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту в процесі зміцнення громадського здоров'я показує необхідність проведення цілеспрямованої соціально-психологічної роботи з представниками спільнот щодо підтримання і зміцнення громадського здоров'я. Така робота полягає в підвищенні соціальної згуртованості та зниженні відстороненості у питаннях здоров'я; підвищенні відповідальності в ставленні до здоров'я, толерантності та взаємопорозуміння; посилення здатності спільноти та її членів ефективно розв'язувати не тільки завдання адаптації до кризових умов, а й завдання розвитку, віднаходити та використовувати сильні сторони і ресурси, намагатися повернути та підвищити благополуччя, особливо в умовах суспільних змін внаслідок воєнного конфлікту.